

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ О.Ф. КІСТЯКІВСЬКОГО

Бостан С.К.

доктор юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

I. Вступ

Роль історії у вивченні будь-яких суспільних, насамперед державно-правових, явищ дуже велика. Оскільки в суспільстві завжди зберігаються залишки минулого, є основи сучасного й зачатки майбутнього, то ці явища неможливо пізнати поза історичним контекстом [1, с. 110]. Саме із цього виходили видатні дослідники права, серед котрих значне місце посідає О.Ф. Кістяківський (1833–1885 рр.) – професор Київського університету, правознавець-криміналіст, який надавав особливого значення використанню історичного методу в дослідженні кримінального права.

Творча спадщина О.Ф. Кістяківського стала предметом вивчення ще наприкінці ХІХ ст., коли окремі сторінки його наукового життя знайшли відображення в працях сучасників та учнів ученого. Перші роботи, присвячені його діяльності як науковця, з'явилися до десятої річниці від дня його смерті. Серед них, зокрема, заслуговують на увагу публікації І.В. Лучицького [2], Й.Я. Фойницького [3]. У 20-х рр. ХХ ст. ім'я вченого з'являється на сторінках досліджень з історії права України [4]. За радянських часів творча спадщина О.Ф. Кістяківського стала предметом особливої уваги з боку О.Ф. Скакун, яка більш предметно зосередилась на аналізі його політико-правових поглядів [5; 6]. У перше десятиріччя незалежності України деяким аспектам наукової діяльності О.Ф. Кістяківського присвятили свої дослідження Л.М. Бостан [7], О.В. Нагорнюк [8], В.Т. Дзюба [9]. З останніх публікацій, де відображені деякі історико-правові аспекти наукової спадщини О.Ф. Кістяківського, слід відзначити праці П.С. Берзіна [10] та О.В. Харитонової (О.В. Нагорнюк). Особливий інтерес викликає науковий доробок О.В. Харитонової, яка на основі захищеної в 2004 р. кандидатської дисертації підготувала та видала в 2010 р. досить цікаву монографію про кримінально-правові погляди О.Ф. Кістяківського [11]. Ґрунтовно дослідивши наукову спадщину вченого, О.В. Харитонова дійшла висновку, що “він усе своє недовге, але плідне наукове життя був послідовним прихильником використання історичного методу в кримінальному праві, досліджуючи чин-

не кримінальне право в найтіснішому зв'язку з його історією” [11, с. 31].

За словами сучасника О.Ф. Кістяківського, відомого криміналіста Й.Я. Фойницького, Олександр Федорович хоча й не був істориком права, все ж таки величезне значення відводив історичному моменту в науці кримінального права. Про це свідчить, зокрема, той факт, що О.Ф. Кістяківським, поперше, опубліковано кілька суто історико-правових праць (статті “Вплив Беккарія на російське кримінальне право” та “Виклад засад кримінального права за Наказом Імператриці Катерини ІІ”, 1864 р.; захищені магістерська дисертація “Дослідження про смертну кару” в 1867 р. та докторська дисертація “Історико-догматичне дослідження по російському праву про припинення обвинуваченому способів ухилитися від слідства і суду” в 1869 р. тощо [11, с. 31–33]); подруге, навіть “чисті” роботи з кримінального права, зокрема “Елементарний підручник загального кримінального права” (1875 р.; перевидання в 1882 і 1891 рр. [12]), містять досить ґрунтовний ретроспективний аналіз доктрини кримінального права або ж його інститутів.

II. Постановка завдання

Аналіз публікацій О.Ф. Кістяківського свідчить про те, що в нього завжди відчувався потяг до вчень, філософського осмислення кримінально-правових явищ. Не є винятком із цього правила і “Дослідження про смертну кару” – одна з перших монографічних наукових праць, яка посідає чільне місце в його творчій спадщині. Будучи більшою мірою “конкретною” історичною роботою, вона містить ряд важливих і актуальних не тільки для свого часу, а й для сьогодення теоретичних узагальнень. Враховуючи те, що дослідники творчої спадщини О.Ф. Кістяківського, як правило, обмежуються її загальною характеристикою (більш предметно до цього підійшов А.Й. Сикилинда [13]), ми поставили собі за мету більш детально проаналізувати структуру та зміст “Дослідження про смертну кару” і на цій основі визначити відображені в ній ті історико-правові аспекти смертної кари, які дали змогу О.Ф. Кістяківському дійти важливих не тільки для кримінального права, а й у цілому

для історико-правової науки теоретичних узагальнень.

III. Результати

Монографія О.Ф. Кістяковського “Дослідження про смертну кару”, захищена ним як магістерська дисертація в 1867 р. (перевидання: 1896, Санкт-Петербург; 2000, Тула, “Автограф”), вважається першим на території Російської імперії спеціальним дослідженням про смертну кару. Вона не втратила свого наукового значення й залишається досі одним з кращих за повнотою та змістом наукових видань у бібліографічному арсеналі кримінально-правової науки, на неї активно посилаються як у наукових працях з кримінального права, так і в загальносуспільних дискусіях про місце та роль страти в системі сучасних покарань.

Структурно “Дослідження про смертну кару” складається з передмови, сімох розділів та загального висновку. У короткій передмові О.Ф. Кістяківський, зокрема, зазначає, що, взявшись за дослідження цього виду покарання, він “звернув більшу частину уваги й роботи на історичний аспект смертної кари, на зв'язок цього покарання із суспільним і розумовим розвитком людини. У дослідженні я турбувався не про те, щоб заявити мою особисту думку, а щоб відшукати погляд народів на це покарання” [14, с. 6].

Перший розділ роботи являє собою своєрідний історіографічний огляд літератури з проблеми, в котрому, починаючи з Беккарія [15], вчений висвітлює стан спеціальної розробки проблеми смертної кари у Франції, Німеччині (особливу увагу він приділяє статті Міттермайєра “Про новітній стан кримінального законодавства”, 1832 р. – С.Б.) та в Англії. У результаті він дійшов висновку: незважаючи на те, що “література про страту багата як зібраними матеріалами, так і їх обробкою, не можна сказати, що було зроблено все для дослідження цього важливого предмета кримінального права”, оскільки “залишається ще не дослідженою її історія – сторона предмета надзвичайно широка, яка може надати численні дані, навіть для практичного вирішення цього питання” [14, с. 35]. Далі, обґрунтувавши необхідність дослідження саме “матеріально-історичних” аспектів смертної кари, учений все ж таки вважає за необхідне присвятити частину своєї роботи, як уже зазначалося, деяким філософським узагальненням щодо смертної кари. Цим пояснюється структурна композиція роботи, яка, на його думку, “складається з двох половин: а) викладу аргументів спроможності або неспроможності смертної кари – це другий розділ; б) викладу й аналізу історичних матеріалів відносно смертної кари – це інші розділи” [14, с. 36]. Поділ роботи на “дві половини” слід сприймати, на нашу думку, умовно,

скоріше як частини, адже конкретно-історичним питанням смертної кари вчений присвячує п'ять із семи розділів роботи.

Незважаючи на вищезазначене, матеріал, викладений у другому розділі роботи, розкриває теж один з найважливіших, “піднятих” на філософський рівень, історико-правових аспектів кримінально-правових досліджень О.Ф. Кістяківського. Розглядаючи аргументи за смертну кару або проти неї, аналізуючи вчення про непорушність людського життя, визначаючи мету та функції цього покарання, оцінюючи його з точки зору справедливості тощо, учений дійшов висновку, що “немає нічого безплідного і в науковому відношенні недоречнішого, як відвернуто-схоластичного, окрім історії і дійсного життя народів, вирішення питання: справедлива або несправедлива, необхідна або не необхідна страта” [14, с. 266]. Відірваний від народного життя спосіб рішення цього питання, на його думку, не придатний для його вирішення, і причина полягає у відсутності нейтрального суб'єкта розв'язання цієї суперечки. На думку вченого, “питання про смертну кару можна вирішити тільки тоді, коли ми визнаємо верховним суддею... минуле і дійсне життя людства” [14, с. 267].

Викладена далі О.Ф. Кістяківським думка чітко й зрозуміло, чого зазвичай не можна сказати про сучасні дослідження, розкриває на прикладі смертної кари сутність принципу історизму при розгляді правових явищ. “Людство, – писав учений, – не є організм нерухомий, такий, що незмінно залишається в одному й тому самому становищі, але вічно живий, такий, що розвивається і йде шляхом удосконалень. ... Одна з видозмін його полягає в зникненні одних потреб та інститутів і в народженні інших. Як одночасно існують старі й нові потреби та нові інститути, так само одночасно уживаються два філософські переконання; з них одне силиться виправдати необхідність старих потреб і інститутів, інше – нових, причому кожне переконання прагне довести неспроможність протилежного. Остаточна перемога нового філософського переконання, – резюмує О.Ф. Кістяківський, – може закріпитися лише подією. Для того, щоби вирішити, на стороні яких потреб і інститутів знаходиться сила і правда, необхідно запитати історію народів” [14, с. 266–267].

Результати “запиту” (досліджень) О.Ф. Кістяківського до історії народів у питанні про смертну кару викладені в розділах 2–5 досліджуваної праці.

У третьому розділі особлива увага приділяється процесу походження смертної кари, яка, на думку вченого, бере свій початок з первинного суспільства. Це було своєрідною його відповіддю на твердження, нібито страта з'являється тільки з появою

державної влади. Загальнодержавна влада, як зазначає О.Ф. Кістяківський, застала вже страту як досить готовий інститут у вигляді кривавої помсти або, точніше, у вигляді вбивства в помсту. Оскільки вбивство у вигляді помсти і страта у вигляді покарання відрізняється тільки за формою (за способом призначення і за обсягом), а по суті, є одне й те саме: і те і інше полягає в позбавленні життя, то вилучення величезного періоду первісного суспільства з історії смертної кари, на переконання вченого, є невинуватим [14, с. 77–78].

Ретельно аналізуючи додержавний період історії смертної кари, учений дійшов висновку, що побут первинної людини та її розумовий і етичний стан зумовлювали необхідність та часте вживання страти. Оскільки в глибокій старовині кримінальне право й право війни майже зливалися, то вбивство у вигляді покарання мало характер вбивства у вигляді війни – і навпаки. У цей час не існувало жодного етичного й суспільного “гальма” для вживання страти; нею користувалися з повною байдужістю та крайньою неприборканістю. Тому в первісний період, який, на думку О.Ф. Кістяківського, є часом найбільшого в якісному відношенні використання цього покарання, страта є вкрай неминучим і частим явищем і не може не вважатися найнеобхіднішим, найсправедливішим і навіть божественним інститутом [14, с. 267]. Із цього приводу М.Ф. Владимирський-Буданов зазначав, що в доісторичний час відплата має здійснення тваринного характеру (*bdlum omnium contra eftmes*): всяке право розвивається з первинних інстинктів і природних відчуттів. Але зі створенням родинних, родових і общинних союзів, особиста образа, нанесена одному членові союзу, відчувається всім союзом. Чим ширше союз, чим далі він від безпосередніх кровних початків, тим більше особисте відчуття роздратування втихомирюється, переходить у холоднокровну свідомість неправоти, що вимагає покарання. Тваринний прояв інстинкту переходить у людське уявлення про право. У союзі державному особистий елемент помсти не зникає, він вирушає на другий план [16].

Загальнодержавна влада як стверджує О.Ф. Кістяківський, не лише не перша стала вживати страту, але, узявши у свої руки вироблений суспільством інститут, мало-помалу стала обмежувати вживання цього покарання; найперша поява загальнодержавної влади була водночас і деяким обмеженням страти. Обмеження це йшло у край повільно, крок за кроком, і характеризувалося певними особливостями розвитку. погоджуючись з О.Ф. Кістяківським, що типовим для народів додержавного періоду було те, що злочин вважався особистою образою

для сім'ї та роду, а покарання – помстою, водночас важко погоджуватись з висловленим ним, що в цей час не було й не могло бути рівності покарань, оскільки домінувало, хоча й не зведене ще в закон, право сильного та багатого. На нашу думку, для общинно-родового ладу, де рівень соціальної диференціації був вкрай низьким, таке його твердження виглядає занадто категоричним. Нерівність як у загальносоціальному плані, так і в питаннях про покарання – найбільш розвинуті форми в часи державно-організованого, насамперед традиційного (станово-кастового), суспільства.

Також категоричними є деякі твердження вченого, що містяться в четвертому розділі роботи, присвяченому аналізу рабства, визначенню його ролі в історії смертної кари. Викладений матеріал та наведені в ньому оцінки були своєрідною відповіддю Міттермайєру щодо його ставлення до смертної кари в стародавньому Римі. погоджуючись з висунутим німецьким ученим у своєму трактаті про смертну кару загальним положенням про те, що погляд кожного народу на страту перебуває в тісному зв'язку з мірою політичного його розвитку, О.Ф. Кістяківський категорично заперечує, що це можна підтвердити, як пропонує Міттермайєр, історією Риму. Він зазначає, що XVIII ст. навіно захоплювалося свободою Риму і не відзначило того, що ця свобода була заснована на жахливому рабстві. Майже повне скасування страти в республіканському Римі (на чому акцентував увагу і Беккарія, і Міттермайєр. – С.Б.) насправді було лише привілеєм, який встигла для себе встановити купка людей великої держави [14, с. 132], – констатує О.Ф. Кістяківський.

Не задоволений такою недооцінкою Міттермайєром (а разом і Беккарія) рабства в історії смертної кари, О.Ф. Кістяківський робить досить об'ємний історичний екскурс, у результаті якого доходить висновку, що рабство “мало великий, якщо не переважаючий вплив на смертну кару, на обсяг та форми його використання” [14, с. 128]. погоджуючись із цим загальним висновком, водночас слід зауважити, що деякі зроблені вченим окремі узагальнення є дискусійними. З позиції історичної та історико-правової науки початку XXI ст. не таким визначено-домінуючим, як у “Дослідженні про смертну кару”, є питання рабства та смертної кари на Стародавньому Сході. Як відомо, рабство там мало переважно патріархальний характер, і це служило певним обмеженням для всебічного використання смертної кари щодо рабів. Так, більшість дослідників давньосхідного права відзначає достатньо широке застосування смертної кари. Але водночас Стародавній Схід, крім смертної кари, знав також: 1) тілесні покарання та покаран-

ня, що завдають каліцтво; 2) ганебні покарання; 3) позбавлення волі; 4) вислання за межі держави; 5) майнові покарання; 6) інші покарання [17]. Недооцінював О.Ф. Кістяківський, на нашу думку, і значення “майже скасування” смертної кари в республіканському Римі. Незважаючи на те, що це стосувалося вільних громадян Риму, такий факт, на нашу думку, мав надзвичайно велике значення для майбутнього. Занадто узагальненням виглядає твердження О.Ф. Кістяківського про поширення рабства за часів феодалізму, зокрема, про те, що за “своїм обсягом рабство варварів, які завоювали Західну Європу, не поступалося рабству римському” [14, с. 119], про наявність рабства в Росії [14, с. 124–128] тощо. Проте ці та деякі інші конкретні висновки видатного вченого, маючи розбіжності з висновками сучасної історико-правової науки (це і зрозуміло, оскільки пройшло майже півтора століття. – С.Б.), не вплинули на зроблені ним загальні висновки, більшість яких не втратила свою актуальність й сьогодні.

Зокрема, у цьому ж четвертому розділі О.Ф. Кістяківський слушно вказує на те, що нерівність покарань формується в певну систему привілеїв, які знаходять закріплення в законах. Саме для державного періоду, насамперед часів традиційного (становокастового) суспільства, характерний принцип: хто сильніший, той вірніше і жорсткіше мстить; хто багатший, той легше може уникнути кари. На думку О.Ф. Кістяківського, це було зумовлено тим, що в усіх народів у перший період їх державного життя існувало два класи: народ, що становить більшість, і нечисленні дворянські роди та духовництво, що представляли меншість. Злочини першого класу, тобто більшості, переслідувалися з вражаючою жорстокістю: страта і знівечення – такі покарання визначав тодішній закон. Навпаки, меншість, у руках якої зосереджувалася влада, встигала шляхом закону або практики встановити для себе повне вилучення від смертної кари й інших тяжких покарань. Але таке вилучення меншості від смертної кари, як справедливо зазначає О.Ф. Кістяківський, “не можна вважати ознакою пошани до людської гідності, ні навіть початком зменшення страт. Швидше, це є проявом некараності тієї меншості, яка, будучи сама вилученою від жаклих страт, з великою легковажністю застосовує її для пригнобленої більшості. Це є ознака виняткових прав і привілеїв – економічних, політичних і судових, – нечисленного класу і безправ’я або напівбезправ’я і пригноблення цілої маси народу” [14, с. 155].

Ситуація змінюється з виходом суспільства та його політико-правових інститутів на якісно новий етап свого розвитку – етап громадянського суспільства. О.Ф. Кістяків-

ський звертає увагу на те, що привілеї вилучення від смертної кари звужується і, на решті, зовсім зникає в міру розвитку загальнодержавної влади, у міру ототожнення останньої з поняттям загального блага всього народу [14, с. 155]. З поступовим знищенням цього привілею відбувається прогресивне зменшення страт, і кримінальне право робить новий крок на шляху свого розвитку. Страти зменшуються в тому відношенні, що, зрівнюючи всіх у караності, законодавець викреслює зі списку злочини, що підлягають страті, ті, які належать до розряду або незначних, або не таких важливих провин.

Ці та інші висновки О.Ф. Кістяківського підтверджуються великим масивом історичного матеріалу, результати аналізу якого в концентрованому вигляді знайшли відображення в п’ятому, шостому та сьомому розділах роботи. У них учений визначає період загальнодержавної влади, коли найбільше застосовувалася смертна кара, наводить яскраві приклади та статистику злочинів, що каралися смертю за законами Стародавнього Риму, Німеччини, Франції та Росії, розкриває суперечливий процес відміни, під впливом різних чинників (економічних і “пом’якшення моральних настанов, зокрема вчення про поміркованість покарання і про рівність перед законом”) смертної кари в деяких зарубіжних країнах, аналізує сучасне йому кримінальне законодавство багатьох країн Європи та Америки, досліджує розбіжності між законом і життям у XIX ст., ґрунтовно характеризує способи здійснення смертної кари тощо.

IV. Висновки

Завершуючи, зазначимо, що праця О.Ф. Кістяківського “Дослідження про смертну кару” багато в чому не втратила своєї актуальності й сьогодні, що виявляється в різних площинах.

По-перше, вона, незважаючи на появу після неї досить великої кількості досліджень з історії смертної кари, досі слугує важливим джерелом історичних фактів із цієї проблеми, оскільки містить величезний масив матеріалу, що розкриває на прикладі смертної кари процес виникнення та розвитку інституту покарань у кримінальному праві. Водночас слід констатувати, що, слідуючи науковій традиції тих часів, О.Ф. Кістяківський, на жаль, наведені численні історичні факти не підтверджує відповідними посиленнями на джерела.

По-друге, “Дослідження про смертну кару” містить великий, необхідний для використання в сучасних умовах, методологічний потенціал. О.Ф. Кістяківський наочно показав, що отримати об’єктивні наукові дані неможливо без знання історичних коренів явища, особливостей його становлення та

розвитку, які добуваються за допомогою історичного методу. Узагальнення вивченого ним історичного матеріалу “усіх часів і народів” було б надзвичайно важко здійснити без застосування порівняльного методу. Саме завдяки йому дещо пізніше вчений почав втілювати в наукове життя ідею “загального кримінального права”. У “Дослідженні про смертну кару” вже виразно відчувається певна обмеженість домінуючого тоді в праві догматичного методу. Його пізнавальні рамки О.Ф. Кістяківський намагається розширити за допомогою соціологічного методу, котрий давав можливість розкрити соціальний зміст нормативно закріплених інститутів кримінального права. Як слушно зазначає О.В. Харитонова, він спрогнозував подальшу еволюцію кримінально-правової науки, використавши не еклектичний, а інтегрований юридично-соціологічний підхід до вивчення кримінально-правових явищ [11, с. 225].

По-третє, “Дослідження про смертну кару” на конкретному прикладі найтяжкого кримінального покарання підтверджує ряд закономірностей суспільного й державно-правового розвитку. Смертна кара, як і будь-яке інше соціальне явище, – історично зумовлений наслідок розвитку людського суспільства. Головною закономірністю цього розвитку є нерозривний зв’язок сутності явища зі станом суспільства, яке є однією з найвищих форм об’єднання людей (народів). У міру розвитку народів, констатував О.Ф. Кістяківський, необхідність вживання і саме вживання страти зменшуються, оскільки суспільні зміни залежать від народження нових потреб. Визначена ним закономірність, що народження нових потреб та їх розвиток можна уповільнити, але немає можливості їм запобігти, виявилось в історії застосування смертної кари, сфера якої, у міру розвитку людського суспільства все більше і більше скорочується.

По-четверте, О.Ф. Кістяківського дійсно можна вважати великим гуманістом свого часу, і це досить чітко проглядається в його роботі “Про смертну кару”. Його гуманний підхід до цього найтяжкого кримінального покарання виявився в тому, що він був зятим прихильником відміни смертної кари, її заміною іншими покараннями, зокрема виправного характеру.

Зазначений підхід переважає в сучасній правовій практиці, але крапку над “і” в питанні про використання смертної кари ще не можна ставити. Зокрема, гуманісти всіх часів і народів, на нашу думку, дещо однобічно дивилися на цю проблему – вони, по суті, “підкувалися” про того, кого присуджували до страти (мається на увазі вбивцю), але в тіні залишалися “відняте” ним життя іншої людини, нерідко інших людей, страждання

їх родичів тощо. Інше питання, поставлене, до речі, студенткою юридичного факультету в підготовленому нею есе “Про смертну кару”: чи залишає держава, відмінивши смертну кару, право вибору злочинцю? Адже можливо, що хтось з тих, хто вчинив такий злочин та засуджений на довічне ув’язнення, не захоче жити в умовах, які пропонуються державою. Тобто постає інше глобальне питання, що має стосунок до кримінального права: якщо є в людини невід’ємне право на життя, то чи є в неї таке саме право на смерть? Це тільки мала частина тих питань, які виникають при осмисленні феномену смертної кари. Вони свідчать про те, що тема далеко не вичерпана, оскільки є багато аспектів, які можуть стати предметом подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Література

1. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Д.А. Керимов. – [2-е изд.]. – М. : Аванта+, 2001. – 560 с.
2. Лучицький І. Труды А.Ф. Кистяковского в области истории и обычного права / И. Лучицький // Киевская старина. – 1895. – Кн. 1. – С. 64–87.
3. Фойницький І. А.Ф. Кистяковский как криминалист / И. Фойницький // Киевская старина. – 1895. – Кн. 1. – С. 88–102.
4. Василенко М. “Права, по которым судится малороссийский народ”, як джерело до історії державного права України XVIII віку / М. Василенко // Ювілейний збірник на пошану академіку М.С. Грушевському. – К., 1928. – С. 245–252.
5. Скакун О.Ф. Политические и правовые взгляды А.Ф. Кистяковского / О.Ф. Скакун // Проблемы правоведения : респ. межвед. науч. сб. – 1986. – Вып. 47. – С. 57–61.
6. Скакун О.Ф. Политическая и правовая мысль на Украине (1861–1917) / О.Ф. Скакун. – Харьков : Вища школа, 1987. – С. 157.
7. Бостан Л.М. Проблеми історії права України в творчій спадщині О.Ф. Кістяківського / Л.М. Бостан // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 1999. – № 3. – С. 179–187.
8. Нагорнюк О.В. Питання загальної частини кримінального права в працях : автореф. дис ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.В. Нагорнюк ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 20 с.
9. Дзюба В.Т. Вклад О.Ф. Кістяківського в розвиток науки кримінального права / В.Т. Дзюба // Законодавство України : науково-практичні коментарі. – 2005. – № 4. – С. 92–98.

10. Берзін П.С. Київська школа кримінального права (1834–1960 рр.): історико-правове дослідження: монографія / П.С. Берзін. – К.: КНТ, 2008. – 436 с.
11. Харитонova О.В. Кримінально-правові погляди О.Ф. Кістяківського: наукова спадщина та її значення для сучасних кримінально-правових досліджень: монографія / О.В. Харитонova; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2010. – 251 с.
12. Кістяковский А.Ф. Элементарный учебник общего уголовного права: Общая часть / А.Ф. Кістяковский. – К., 1875. – Т. 1. – 413 с.
13. Сикилинда А.Й. Проблема смертной казни в работах А.Ф. Кістяковского / А.Й. Сикилинда // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 21. – Ч. 2. – С. 128–135.
14. Кістяковский А.Ф. Исследование о смертной казни / А.Ф. Кістяковский. – Тула: Автограф, 2000. – 272 с.
15. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях: учебник / Ч. Беккариа. – М.: Стелс, 1995 – 245 с.
16. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права [Электронный ресурс] / М.Ф. Владимирский-Буданов. – Режим доступа: <http://dugward.ru/library/gosipravo/vladimirskiy-budanov.html#irup>.
17. Велика Є.С. Види покарань у праві держав стародавнього сходу / Є.С. Велика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_5/PB-5/PB-5_13.pdf.

Бостан С.К. Історико-правові аспекти кримінального права в творчій спадщині О.Ф. Кістяківського

Анотація. У статті розкрито основні історико-правові аспекти смертної кари, що знайшли відображення в науковій праці видатного українського правознавця-криміналіста XIX ст. О.Ф. Кістяківського “Дослідження про смертну кару”.

Ключові слова: історичний метод, творча спадщина, кримінальне право, злочин, покарання, смертна кара.

Бостан С.К. Историко-правовые аспекты уголовного права в творческом наследии А.Ф. Кістяковского

Аннотация. В статье раскрыты основные историко-правовые аспекты смертной казни, которые нашли отражение в научном труде выдающегося украинского правоведа-криминалиста XIX в. А.Ф. Кістяковского “Исследование о смертной казни”.

Ключевые слова: исторический метод, творческое наследие, криминальное право, преступление, наказание, смертная казнь.

Bostan S. The Historical-Legal Aspects of Criminal Law are in the A.F. Kistyakivski's Creative Legacy

Annotation. In the article exposed the basic historical-legal aspects of death penalty, which found a reflection in the scientific labour of prominent Ukrainian criminal legist-lawyer of A.F. Kistyakovski “Research about a death penalty”.

Key words: historical method, creative legacy, criminal right, crime, punishment, death penalty.

